

A. N. AFANASJEV-D. H.:

O pametni ženi.

Ruska pravljica.



Bilo je nekje carstvo in v carstvu vasica. Tam sta živela starec in starica. Imela sta tri sine. Dva sta bila pametna, a tretji je bil bedak. Začutil je starec, da bo umrl. Pred smrtjo je hotel sinovom razdeliti imetje. Pozval jih je pa je dal starejšemu sto rubljev¹ in srednjemu sto rubljev. Najmlajšemu ni dal ničesar, češ, ta bi itak ne vedel, kako bi z denarjem in kaj.

»Vsi smo tvoji,« je rekel najmlajši. »Eni so pametni, drugi bebasti. Daj tudi meni del imetja.«

Dal je starec tudi najmlajšemu sto rubljev. Ko je oče umrl, so ga bratje pokopali. Kmalu nato sta se odpravila starejša brata na semenj, da bi si kupila vole. Tudi bedak je šel na semenj. Pametna brata sta kupila vole, a najmlajši je prignal k hiši psa in mačko.

Čez nekaj dni sta napregla starejša brata vole in se napravila po poslu. Videl ju je bedak in se je tudi pripravil.

»Čemu se odpravljaš in kam?« sta ga vprašala brata. »V zasmeh boš ljudem.«

»Pametniki imajo svobodno pot, a bedakom ni prepovedana.« Poklical je psa in mačko, oprtal bisago in je odšel z doma. Hodil je in hodil, pa je prišel do široke reke. Denarja za brodnino ni bilo, a brodar ne vozi zastonj. Bedak ni dolgo pomišljal. Nabral je dračja in si postavil na obrežju kolibo pa je živel v njej. Pes je iztikal vsekrog in prinašal domov živil za gospodarja in mačko. Tudi sebe ni pozabil.

Nekoč se je po reki pripeljala ladja polna blaga. Bedak je poklical gospodarja ladje: »Čuj, vzemi še moje blago na polovino,« pa je vrgel mačko na krov.

»Kaj bi s tako zverino,« so rekli delavci na ladji, »vrzimo jo v vodo!«

»Ne, otročiči,« je branil gospodar, »pustite mačko, da polovi na ladji miši in podgane.«

»Ej, to je tudi nekaj vredno,« so rekli in so pustili mačko na ladji.

Čez dolgo ali kratko so privozili v drugo deželo. Tam ni bilo mačk, a podgan in miši so imeli kot listja in trave. Razložil je gospodar svoje blago in pričel trgovati. Prišel je kupec in kupil ves tovor. Nato je pozval trgovca: »Treba je, da te pogostim.« In je gostil

¹ Rubelj = ruski denar.

trgovca vse dotlej, da ga je upijanal. Svojemu pomočniku je ukazal, naj zavleče nebogljenca v skedenj: »Podgane naj ga požro, pa bomo imeli njega bogastvo zastonj.« Slušal je pomočnik, a mačka je spremlila svojega gospodarja prav v skedenj. Nič ni pomišljala. Davila je podgane in jih znašala na kup. Zjutraj je prišel kupec pogledat. Gleda in vidi, da je trgovec zdrav, mačka pa davi baš zadnjo podgano.

»Daj mi to žival,« je zaprosil kupec trgovca.

»Dam za plačilo.«

Pogajala sta se in pogodila za šest sodcev zlata. Trgovec se je vrnil v domače kraje. Spotoma je priklical bedaka: »Evo ti polovine!« In mu dal tri sodce zlata.

»Kaj bi s tolikim zlatom,« si je mislil bedak. Pa je šel po vaseh in razdelil dva sodca zlata ubogim seljakom. Za tretji sodec je kupil kadila in ga zažgal sredi polja, da je zadehtelo na široko in visoko. Prikadilo se je do samega Boga v nebesih. Namah je stal pred bedakom nebeški angel.

»Naročil mi je Gospod, naj te vprašam, česa želiš,« je pripovedoval bedaku.

»Tega ne vem.«

»Idi tod in tod. Tam orjejo trije seljaki njivo. Vprašaj, pa ti povedo.«

Bedak je vzel kij in je šel k oračem. Stopil je k prvemu in pozdravil: »Pozdravljen, starec!«

»Pozdravljen, dobričina!«

»Daj, povej, česa si naj želim od Gospoda.«

»Ne vem, česa ti je treba.«

Bedak je pa mahnil s kijem in ubil starca. Nato je stopil k drugemu seljaku: »Pa ti povej, česa dobrega si naj želim!«

»Kako, da bi jaz znal, česa ti je treba,« je odgovoril orač. A bedak možička s kijem po glavi, da je bil mrtev. Še je stopil bedak do tretjega orača: »Povej ti!«

»Če bi si želel denarja in bogastva, bi pozabil Boga. Želi si pametne žene.«

Vrnil se je bedak k angelu.

»Kako so ti rekli?«

»Rekli so, da ne bogastva, ampak pametno ženo.«

»Dobro! Idi k tej in tej reki, sedi na most in glej v vodo! Mimo bo plavalo mnogo rib, velikih in malih. Vmes bo mala ribica z zlatim obročkom. Primi jo in vrzi za sebe na mokro zemljo.«

Bedak je storil po angelovih besedah. Šel je k tisti reki in sedel na most. Zagledal se je v vodo. Mimo je plavalo mnogo velikih in malih rib. Vmes je zazrl ribico z zlatim obročkom. Hitro jo je prijel in vrgel za sebe na mokro zemljo. Nenadoma se ribica izprevrže v krasno devojko: »Bodi pozdravljen, dobri prijatelj!«

Prijela sta se za roko in sta šla v svet. Hodila sta, hodila, da je zatonilo solnce. Prenočila sta kar sredi polja. Bedak je trdno zaspal, a devojka je zaklicala in že je bilo tam dvanajst delavcev: »Postavite mi bogato palačo, pokrijte jo z zlato streho!« V trenutku je stala tam palača. Bilo je v njej tudi slik, zrcal in vsega. Tako sta ostala bedak in devojka zvečer na polju pa sta se zjutraj zbudila v čarobnih dvoranh.

Videl je palačo car in se začudil. Poklical je bedaka in mu rekel: »Včeraj je bilo ono mesto prazna ravan, danes stoji tam palača. Gotovo si čarovnik!«

»Nisem, Veličanstvo, vse je bilo narejeno po božji zapovedi.«

»Nu, če lahko postaviš v eni sami noči tako palačo, pa še postavi do jutra od tam do mojega gradu most, ki bodi pol srebrn, pol zlat. Če ne bo jutri mostu, tudi ne bo več tvoje glave!«

Odšel je bedak in se razjokal. Na domačem pragu je srečal svojo ženo. »Čemu jočeš?« ga je vprašala.

»Kako, da bi ne jokal! Car hoče, da postavim do jutri od palače do carskega gradu most, po eni strani srebrn, po drugi zlat. Če ne bo mostu, ne bo glave.«

»Nič ne skrbi, dragec! Jutro je pametnejše od večera.«

Bedak je legel in zaspal. Ko se je zjutraj prebudil, je bilo vse dovršeno. Most je bil tak, da enakega ne vidiš nikjer. Car je pozval bedaka: »Dobro je tvoje delo. A sedaj glej, da bodo v eni sami noči zrasle ob obeh straneh mostu jablane. Na njih naj zori žlahten sad. V vejah naj prepevajo rajčice in se derejo opice. Če tega ne bo do jutra, ne bo več tvoje glave!«

Bedak je odšel jokaje domov. Na pragu mu pride nasproti žena: »Zakaj jočeš?«

»Car mi je ukazal tako in tako, sicer izgubim glavo. Zato jokam.«

»Dobro! A ti lezi in zasp! Jutro je pametnejše od večera.«

In ko se je bedak zjutraj prebudil, je videl, da je vse izvršeno: jabolka so zrela, na jablanah prepevajo rajčice in se derejo opice. Pa natrga bedak jabolka in jih nese carju.

Car poje jabolko in še drugo: »Ni, da bi jih grajal. Tako sladkih še nisem pokusil. Ej, bratec, spreten si! Zato se pa napoti na oni svet k mojemu rajnemu očetu in ga pobaraj, kam je pred smrtjo skrila zaklad. Če ne moreš na drugi svet, izgubiš glavo!«

Razjokal se je bedak in odšel domov.

»Čemu solze?« ga je vprašala žena.

»Na oni svet moram k carjevemu očetu, da zvem, kam je skrila zaklad.«

»Pa to ni huda naloga. Samo ti reci carju, naj ti da za spremstvo svetovalce, ki mu slabo svetujejo.« Še mu je izročila žena klobčič: »Kamor se bo trkljal, tam hodi za njim brez strahu.«

Bedaku je dal car dva boljara¹ svetovalca za spremstvo. Klobčič se je trkljal, trkljal, da se je pritrkljal do samega morja. Morje se je razgrnilo in pokazala se je pot. Bedak je hodil z boljaroma po poti in glej, prispeli so na oni svet. Tam je vozil umrli car drva k peči, a hudički so ga poganjali s palicami. »Čajte!« jih je ustavil bedak.

»Kaj bi?« so ga vprašali.

»Govoriti moram s temle, ki vozi drva.«

»Ne boš, ti pravimo, zakaj ugasnil bi nam ogenj v peči.«

»Ugasne, ne ugasne. Požurite se, pa za zameno vprezite ta dva svetovalca, hitreje bosta vozila nego car.«

Hitro so hudobci izpregli starega carja in vpregli boljara. Bedak je pa izpraševal carja, kakor mu je bilo naročeno.

»Zaklad je skrit globoko v kletah pod kamenitimi zidovi,« je pravil car, »a zaklad nima moči. Povej sinu carju, da se mu bo godilo kot meni, če ne bo vladal bolj pravično. Glej, kako so me izdelali hudobci. Do samih kosti so mi ogolili ledja in hrbet. Tu je prstan. Daj ga sinu kot zanesljivo pričo.«

Tedaj so se vrnili hudički: »Ho, dobra vprega je to. Daj, dovoli, da se še enkrat popeljemo z njima!« Milo sta zaprosila svetovalca, naj se jih bedak usmili. Izpregli so jih hudički, pa sta se z bedakom jadrno vrnila na svet.

Car se je ustrašil svetovalcev. Vsa prepada sta bila in izbuljenih oči. Iz hrbta in ledij so jima štrlele železne šibe. »Kako se je zgodilo z vama?« je izpraševal car.

»Tako in tako je na onem svetu,« je pripovedoval bedak. »Tvoj očka vozi drva. V tem, ko sem govoril z njim, sta vozila boljara.«

»Pa kako je naročil očka?«

»Tako je povedal, da caruj bolj pravično nego on, sicer se ti bo godilo kot njemu.«

»In kje je zaklad?«

»Skrit je v globokih kletah pod kamenitim zidovjem.«

Še tisto uro je sklical car stotnijo vojakov, da bi podrli zidovje. Podrli so ga. Pod njim so odkrili sodce, napolnjene z zlatom in srebrom. Bilo jih je nad vse mere.

»Pa dobro, bratec!« je rekel car bedaku, »samo ne jezi se. Če nisi znal priti na oni svet, prinesi mi še harfo, ki bo sama igrala. Če ne prineseš, izgubiš glavo!«

Zajokal je bedak in odšel.

»Čemu jok, srček?« ga je vprašala žena.

»Zopet mi je car naložil delo. Prinesem naj mu harfo, ki bo igrala sama. Če ne prinesem, izgubim glavo.«

»Ej, to je lahko! Moj brat izdeluje take harfe.« Dala mu je klobčič in rutico, ki jo je sama izvezla. Naročila mu je tudi, naj vzame s

¹ Boljar = plemenitnik.

seboj na pot ona dva svetovalca: »Na dolgo pot odideš. V tem bi se morda carju zahotelo moje lepote. Pojdi na vrt, ureži tri šibe in udari z njimi trikrat mene in trikrat palačo pa hodi z Bogom.«

Storil je bedak po nje besedah. Urezal je šibe in udaril ženo, namah se je izpremenila v kamen. Udaril je palačo, pa se je izprevrгла v goro. Poklical je boljara, vrgel klobčič in so hodili za njim kamorkoli.

Čez dolgo ali kratko se je pritrkljal klopčič v gozd. V gozdu je kočica, pred kočjo starica: »Pozdravljena, mamical!«

»Pozdravljen, dobri možek! Kam ti je namerjena pot?«

»Iščem mojstra, ki bi mi naredil harfo. Sama mora igrati, a kdor bi jo čul, bi moral zaplesati hočeš — nočeš.«

»Moj sin izdeluje take harfe. Počakaj, da pride domov.«

Kmalu se je vrnil mojster. Bedak ga je poprosil, naj mu naredi tako in tako harfo.

»Izdelana je,« je pripovedoval mojster. »Dam ti jo, če nihče ne zaspi v tem, ko jo bom uglaševal. A kdor bi zaspal in se ne odzval mojemu klicu, izgubi glavo!«

»Pa dobro.«

Uglašja mojster harfo. Kar prvi boljar trdno zaspi.

»Ali spiš?« zakliče mojster. Boljar pa spi in se ne odzove klicu. Zdjajci se mu skotali glava z ramen. Takisto se je zgodilo drugemu boljaru. Komaj je potekla minuta, pa je jel kimati tudi bedak.

»Ali spiš?«

»Ne spim!« je odgovoril bedak. »Od poti so mi motne oči. Dajte mi vode, da se umijem.« Starica mu je dala vode. Bedak se je umil in se obrisal z ženino rutico. Pogledala je starica rutico in je videla, da je delo nje hčere.

»Oj, dragi zet, nisem mislila, da te bom kdaj videla. Je li zdrava moja hčerka?«

Rokovali so, se objemali in poljubljali. Tri dni so se gostili. Nato se je bilo treba ločiti. Za slovo je podaril mojster svaku harfo. Bedak jo je stisnil pod pazduho in se je napotil domov.

Hodil je, hodil in prišel iz gozda na široko cesto. Ukazal je harfi, naj igra. Pa je zaigrala tako sladko in ljubko, da bi jo poslušal človek venomer. Kar pride bedaku nasproti razbojnik: »Daj mi harfo pa vzemi zanjo tale kijec.«

»Čemu bi mi kijec?«

»Kijec ni, kakršni so drugi kiji. Reci mu samo: Kijec bij, ubij! pa ti ubije vojsko, če treba.«

Bedak je vzel kijec, dal harfo in zapovedal kijcu, naj ubije razbojnika. Takoj je kijec slušal. Udaril je enkrat, dvakrat, pa je bil razbojnik mrtev. Bedak je vzel harfo in kijec in je hodil dalje.

Prišel je v domačo deželo. Tako si je mislil: »Najprej pogledam k ženi. Za carja imam še časa dovolj.« Udaril je s šibami trikrat po

gori, palača je stala kakor prej. Še je udaril trikrat po kamenu, pa sta se objela in pozdravila z ženo. Nato je vzel harfo in šel k carju. A kijca ni pozabil.

»Ha,« si je dejal car, »ne uidem mu. Vse doseže, vse opravi.« Planil je na bedaka in se zadril nanj: »Čakaj, sedaj te imam! Kako, da si prej pozdravil ženo nego mene!«

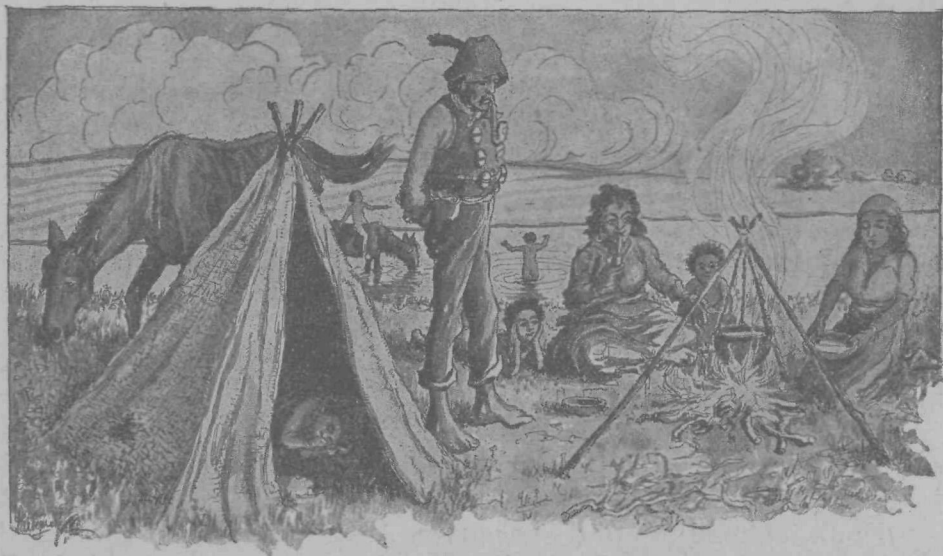
»Oprosti, carost!«

»Iz tvoje oprostitev si ne sešijem kožuha. Ne uideš mi več! Dajte mi krušni nož!«

Videl je bedak, da se pogovor ne izteka dobro: »Hej, kijec, bij, ubij!« Že je skočil kijec, udaril enkrat, dvakrat, pa je bil mrtev hudobni car.

Odslej je bil bedak za carja. Caroval je dolgo in pravično.

Cigani.



Mi smo cigani,
povsodi poznani,
povsodi poznani,
močno spoštovani —
kot konjski mešetarji
splošno priznani.

Brez nas ni ne sejmov
ne konjskih kupčij:
cigan marsikoga
pri tem izučí,
da drugič prijatelj
ga ne ocigani ...

Fr. Ločniškar.